

Zbornik Instituta za kriminološka
i sociološka istraživanja
2019 / Vol. XXXVIII / 1 / 39-50
Originalni naučni rad
Priljeno: 15. februara 2019. godine
UDK: 316.624:613.81-057.875(497.11)

UPOTREBA ALKOHOLA KOD MLADIH U STUDENTSKIM DOMOVIMA*

Milica Matović*

Vesna Žunić Pavlović*

Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu

Cilj ovog rada je utvrđivanje učestalosti i karakteristika upotrebe alkohola kod studenata u studentskim domovima. Uzorak čini 223 studenta Univerziteta u Beogradu, uzrasta od 19–30 godina, koji su u vreme istraživanja živeli u studentskom domu. Za potrebe istraživanja korišćen je upitnik Korovog instituta (The Core Institut). Rezultati ovog istraživanja pokazuju da petina studenata u studentskim domovima konzumira alkohol četiri ili više puta nedeljno, dok je u prethodne dve nedelje 40% studenata popilo pet ili više pića u jednoj prilici. Većina studenata ima pozitivne stavove prema upotrebi alkohola, iako su iskusili negativne posledice pijenja. Završna analiza pokazala je da je upotreba alkohola kod studenata u studentskim domovima povezana sa nekim sociodemografskim karakteristikama i karakteristikama studiranja.

KLJUČNE REČI: studenti / studentski dom / alkohol / učestalost / posledice

* Rad je nastao kao rezultat istraživanja na projektima "Kriminal u Srbiji: fenomenologija, rizici i mogućnost socijalne intervencije" (Br. 47011) i "Socijalna participacija osoba sa intelektualnom ometenošću" (Br. 179017), koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

* Student doktorskih studija, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju; e-aderesa: mmatovic1992@gmail.com

* E-mail: vzunicpavlovic@gmail.com

UVOD

Upotrebu alkohola većina studenata percipira kao sastavni deo studiranja (Novak, Crawford, 2010). Odvajanje od roditelja i preseljenje u veći grad doprinose povećanju rizika upotrebe alkohola i razvoja zavisnosti (Larimer, Kilmer, Lee, 2005). Studije u kojima su komparirani obrasci pijenja mladih koji studiraju i onih koji ne studiraju ukazuju na to da su upotreba alkohola i teško opijanje učestaliji kod studenata (Chen, Dufour, Yi, 2004/5; Johnston et al., 2007).

Studenti su obično svesni da preterano konzumiraju alkohol, ali nemaju volje da prestanu da piju sve dok mogu da se nose sa socijalnim pritiskom (Walters, Bennett, Noto, 2000). Povećana upotreba alkohola u populaciji studenata objašnjava se stanjem napetosti koje je izazvano težnjom za socijalnim postignućem i nerealnim i nerealizovanim očekivanjima (Milošević i sar., 2014), kao i previsoko postavljenim ambicijama, čestim stresnim situacijama, visokim očekivanjima od strane roditelja i osećanjem bezperspektivnosti (Dragišić-Labaš, 2012). Ipak, studenti najčešće navode motive hedonističke prirode za upotrebu alkohola (Miljanović i sar., 2015), odnosno opuštanje, uživanje, bolje raspoloženje i slobodniju komunikaciju (Dragišić-Labaš, 2012). Većina studenata konzumira alkoholna pića u društvu vršnjaka, koji ostvaruju negativan uticaj na dva načina, putem socijalnog pritiska i direktnim nabavljanjem alkoholnih pića (Miljanović i sar., 2015). Nestrukturisano slobodno vreme i dosada takođe mogu biti razlozi prekomerne upotrebe alkohola u studentskoj populaciji (Paunić, 2000).

Posledice konzumiranja alkohola u populaciji studenata su brojne i ozbiljne. Prema Nacionalnom institutu za zloupotrebu alkohola i alkoholizam, u SAD je tokom 2015. godine 1,825 studentata umrlo od posledica nenamernih povreda izazvanih i povezanih sa alkoholom, uključujući saobraćajne nesreće (NIAAA, 2014). Ekscesivno konzumiranje alkohola uzrok je 4% smrtnih ishoda u svetu, uključujući 320000 mladih, uzrasta od 15 do 29 godina (Bokan et al., 2012). U literaturi se kao najčešće negativne posledice upotrebe alkohola kod studenata navode: mamurluk i gubitak pamćenja (Mohammadpooraasl et al., 2014); neželjeni i nezaštićeni seksualni odnos, vožnja pod dejstvom alkohola i saobraćajna nesreća (Chavez, O'Brien, Pilon, 2005); niže ocene, manja prolaznost na ispitima i izostajanje sa predavanja (DeJong et al., 2007). Štetne posledice mogu iskusiti i studenti koji ne konzumiraju alkohol, ali žive u studentskim domovima, iznajmljuju stan sa više cimera ili posećuju studentske žurke (Walters, Bennett, Noto, 2000), najčešće u vidu vređanja (NIAAA, 2014) i prekidanja učenja ili spavanja, svađe i tuče (Palmer, 1996).

Rezultati prethodnih istraživanja rađenih u Srbiji nisu saglasni u pogledu celoživotne prevalencije upotrebe alkohola u populaciji studenata koja se kreće od 54% (Simić i sar., 2008) i 60% (Detanac i sar., 2014), preko 82,5 (Pekmezovic et al., 2011) do više od 90% (Bokan et al., 2012; Đurić i sar., 2017; Ilić, Janković, Paunić, 2000; Miljanović i sar., 2015; Marić, Šumonja, 2013; Paunić, 2010). Autori sličnih istraživanja u zemljama u regionu izveštavaju da je od 62% (Jašić, Hodžić, Selmanović, 2012) do preko 90% studenata probalo alkoholna pića tokom života (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Kuzman i sar., 2011; Šestan, 2007).

Na osnovu raspoloživih podataka nije moguće izvesti zaključak o učestalosti upotrebe alkohola kod studenata u Srbiji, jer domaći autori navode da najveći deo studenata konzumira alkohol jednom mesečno (Bokan et al., 2012), samo u izuzetnim prilikama (Detanac i sar., 2014), retko (Miljanović i sar., 2015), povremeno (Pekmezovic et al., 2011) ili da ne pije (Simić i sar., 2008). Slična situacija je i sa istraživanjima u regionu u kojima su dobijeni nalazi da većina studenata ne pije (Jašić, Hodžić, Selmanović, 2012) ili da pije jednom mesečno (Kuzman i sar., 2011) i povremeno (Lolić i sar., 2012).

Brojne studije bave se faktorima upotrebe alkohola u populaciji studenata, ali njihovi nalazi nisu konzistentni. Najviše saglasnosti postoji u pogledu polnih razlika, s obzirom na to da veliki broj autora izveštava o učestalijoj upotrebi alkohola i težim obrascima pijenja kod studenata muškog pola (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Bokan et al., 2012; Đurić i sar., 2017; Kuzman i sar., 2011; Lolić i sar., 2012; Milošević i sar., 2014). Autori prethodnih istraživanja nalaze da postoje razlike u upotrebi alkohola u zavisnosti od fakulteta koje studenti pohađaju (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Milošević i sar., 2014; Porter, Pryor, 2007), ali se ne slažu u pogledu toga koji su fakulteti najugroženiji. Pojedini autori zabeležili su učestaliju upotrebu alkohola kod starijih u odnosu na mlađe studente (Bokan et al., 2012; Milošević i sar., 2014), ali u drugim studijama ove razlike nisu potvrđene (Detanac i sar., 2014; Lolić i sar., 2012; Šestan, 2007). U nekim istraživanjima otkrivena je učestalija upotreba alkohola kod studenata sa nižim akademskim postignućima (Bokan et al., 2012; Milošević i sar., 2014; Presley, Meilman, Leichliter, 2002; Pullen, 1994), dok u drugim nisu nađene značajne veze između upotrebe alkohola i akademskih postignuća (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Powell, Williams, Wechsler, 2004).

Tip stanovanja studenata smatra se značajnim faktorom upotrebe alkohola. Studenti koji žive u manje kontrolisanim uslovima, sami ili sa cimerima u privatnom smeštaju ili u studentskom domu, češće i u većim količinama konzumiraju alkohol (Wicki, Kuntsche, Gmel, 2010). U poređenju sa studentima koji žive sa roditeljima, kod studenata iz studentskih domova verovatnoća razvoja teškog opijanja je dva puta veća (O'Hare, 1990). Obrazloženja za povećan rizik upotrebe alkohola kod studenata koji žive u studentskom domu su: život u studentskom domu izolovan je od stvarnog sveta (Presley, Meilman, Leichliter, 2002); u studentskom domu postoji veća dostupnost alkohola, manja kontrola i odobravanje pijenja od vršnjaka (Fromme, Kruse, 2003); za život u studentskom domu karakteristična je velika količina nestrukturisanog vremena i odsustvo zdravih aktivnosti (Ross, DeJong, 2009). Međutim, treba pomenuti da neki autori nisu ustanovili značajne razlike u učestalosti upotrebe alkohola u zavisnosti od tipa stanovanja studenata (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014).

1. CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Osnovni cilj istraživanja je utvrđivanje karakteristika upotrebe alkohola kod studenata koji žive u studentskom domu. Karakteristike upotrebe alkohola odnose

se na: uzrast na kome su probali alkohol, učestalosti konzumiranja alkohola tokom prethodne godine, učestalost opijanja tokom prethodne dve nedelje, promenu učestalosti pijenja u odnosu na prethodnu godinu, mesto na kome se konzumira alkohol, stavove prema efektima upotrebe alkohola i negativne posledice upotrebe alkohola. U okviru ovako postavljenog cilja, posebno je posvećena pažnja sagledavanju razlika u karakteristikama upotrebe alkohola u odnosu na sociodemografske karakteristike (pol i mesto prebivališta) i karakteristike studiranja (dom, fakultet, nivo i godina studija i prosečna ocena).

2. METOD RADA

2.1. Uzorak. Uzorak čini 223 studenta Univerziteta u Beogradu koji žive u studentskom domu i to: 65% ženskog i 35% muškog pola; uzrasta 19–30 godina (AS = 22,24; SD = 2,00); sa mestom prebivališta u gradskim (62,3%), prigradskim (19,7%) i seoskim naseljima (17,9%). Neujednačenost uzorka prema polu rezultat je znatno većih smeštajnih kapaciteta u studentkim domovima namenjenih devojkaama i dobrovoljnog pristupa popunjavanju upitnika. U istraživanju su učestvovali studenti fakulteta koji pripadaju društveno-humanističkim (43,5%), tehničko-tehnološkim (39,5%), prirodno-matematičkim (10,3%) i medicinskim naukama (6,7%). Distribucija ispitnanika prema nivou i godini studija je sledeća: 86,5% osnovne akademske studije (13% prva, 18,8% druga, 18,8% treća, 21,5% četvrta godina i 14,3% apsolvanti) i 13,5% master akademske studije. Prosečna ocena tokom studiranja je 8,43 (SD = 0,87). Studentski domovi su grupisani prema broju smeštenih studenata na domove većeg kapaciteta (Studentski grad), domove srednjeg kapaciteta (4. April, Patris Lumumba, Karaburma i Slobodan Penezić) i domove manjeg kapaciteta (Vera Blagojević I i II, Žarko Marinović, Košutnjak, Kralj Aleksandar, Mika Mitrović i Rifat Burdžević). Uzorak istraživanja čini 41,7% studenata iz domova većeg, 34,5% studenata iz domova srednjeg i 23,8% studenata iz domova manjeg kapaciteta.

2.2. Procedure i instrumenti. Istraživanje je sprovedeno u Beogradu tokom letnjeg raspusta. Ovaj period izabran je kao najpogodniji, jer studenti nemaju obaveze i mogu da naprave presek boravka u studentkom domu u prethodnoj godini. Za potrebe istraživanja korišćen je onlajn upitnik napravljen pomoću Google Forms platforme. U periodu od dva meseca upitnik je bio dostupan na sajtovima društvenih grupa koje okupljaju studente iz različitih domova.

Za potrebe ovog istraživanja korišćen je upitnik Korovog instituta (*The Core Institut*), forma za studentske domove (*Community College Form*) (The Core Institut, 2016). Prvi deo upitnika sadrži pitanja o sociodemografskim podacima (pol, uzrast i mesto prebivališta) i karakteristikama studiranja (dom, fakultet, nivo i godina studija i prosečna ocena). Drugi deo sastoji se od pitanja o uzrastu na kome su probali alkohol, učestalosti konzumiranja i opijanja, promeni pijenja u odnosu na prethodnu godinu i mestu na kome upotrebljavaju alkohol. Na sva pitanja iz prvog i drugog dela odgovara se označavanjem jednog od ponuđenih odgovora. Treći deo

upitika sadrži tvrdnje o pozitivnim efektima i negativnim posledicama upotrebe alkohola sa ponuđenim odgovorima na skali Likertovog tipa.

2.3. Obrada podataka. Deskriptivna statistika korišćena je za obradu podataka o učestalosti i karakteristikama upotrebe alkohola. Za testiranje značajnosti razlika u odnosu na pol korišćeni su Man-Vitnijev U test i hi-kvadrat test. Za testiranje značajnosti razlika u odnosu na mesto prebivališta, veličinu studentskog doma i tip fakulteta korišćeni su Kruskal-Volšov test i hi-kvadrat test. Za testiranje povezanosti učestalosti, stavova o efektima, posledica i promene unosa alkohola sa godinom studija i prosečnom ocenom korišćen je Spirmanov test korelacije.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Više od polovine studenata (57,8%) prvi put je probalo alkoholna pića na uzrastu od 14 do 17 godina, 28,3% pre 14. godine, 10,3% nakon punoletstva, a 3,6% nije probalo alkohol. U prethodnih godinu dana, najviše studenata je konzumiralo alkohol jednom do tri puta nedeljno (37,7%) ili jednom do dva puta mesečno (33,7%). Više od tri puta nedeljno alkohol je konzumiralo 21,9% studenata. Ostali studenti konzumirali su alkohol jednom do šest puta godišnje (17,4%) ili nisu konzumirali alkohol (6,3%). Od ukupnog broja ispitanika, 42,2% popilo je pet ili više pića u jednoj prilici tokom prethodne dve nedelje. Na pitanje o promeni u konzumiranju alkohola u odnosu na prethodnu godinu, 37,7% studenata odgovorilo je da nema promene, 33,2% da manje piju, a 21,1% da više piju. Ispitanici su najčešće konzumirali alkohol na studentskim žurkama ili tokom neformalnih okupljanja u studentskom domu (42,6%), u kafićima ili klubovima (30,5%) i na privatnim žurkama (20,6%).

Većina studenata smatra da upotreba alkohola ima pozitivne efekte, kao što su: bolja zabava (75,8%), "probijanje leda" (74,4%), lakše povezivanje sa vršnjacima (55,6%), lakši seksualni kontakt (52,5%), lakše suočavanje sa stresom (50,7%) i sl.

Najučestalije posledice konzumiranja alkohola koje su studenti iskusili u prethodnih godinu dana su: mamurluk (79,4%), mučnina (65%), propuštanje predavanja (37,2%), kakanje (33,2%), svađanje (32,3%) i kritikovanje od drugih zbog konzumiranja alkohola (30,5%). Manji broj studenata doživeo je posledice u vidu seksualnog iskorišćavanja druge osobe (9%), seksualnog iskorišćavanja od druge osobe (7,6%), fizičkog povređivanja (5,4%), pokušaja (1,8%) ili razmišljanja o samoubistvu (2,7%).

Ustanovljene su statistički značajne polne razlike u učestalosti konzumiranju alkohola ($U = 4366,00$; $p < 0,01$). Studenti ($Mdn = 6,00$; $IQR = 3,00$) znatno češće konzumiraju alkohol u odnosu na studentkinje ($Mdn = 5,00$; $IQR = 3,00$). S druge strane, nema značajnih polnih razlika u promeni upotrebe alkohola u odnosu na prethodnu godinu ($rC = 0,3$; $\chi^2 = 2,28$; $df = 2$; $p = 0,32$).

Značajno veći broj studenata nego studentkinja ima pozitivne stavove prema efektima konzumiranja alkohola ($U = 4153,00$; $p < 0,01$). Dodatnom analizom

konstatovane su statistički značajne razlike u pojedinačnim stavovima o efektima konzumiranja alkohola prema polu (Tabela 1).

Tabela 1. Razlike u pojedinačnim stavovima o efektima konzumiranja alkohola prema polu

Relacija	rC	χ^2	df	p
Pol x Stav – alkohol čini žene privlačnijim	0,38	33,70	1	0,01
Pol x Stav – alkohol omogućava ljudima da se nečim zanimaju	0,18	7,42	1	0,01
Pox x Stav – alkohol olakšava suočavanje sa stresom	0,18	7,08	1	0,000

U prethodnih godinu dana, više negativnih posledica upotrebe alkohola doživeli su studenti (Mdn = 4,00; IQR = 5,25) u odnosu na studentkinje (Mdn = 3,00; IQR = 4,00) i ova razlika je statistički značajna ($U = 4422,00$; $p < 0,01$). U Tabeli 2 prikazane su razlike prema polu u pojedinim posledicama konzumiranja alkohola.

Tabela 2. Razlike u pojedinačnim posledicama konzumiranja alkohola prema polu

Relacija	rC	χ^2	df	p
Pol x Tuča	0,21	10,21	1	0,01
Pol x Vožnja pod dejstvom alkohola	0,21	10,24	1	0,01
Pox x Seksualno iskorišćavanje druge osobe	0,23	11,84	1	0,001
Pol x Razmišljanje o problemima zbog upotrebe alkohola	0,15	5,13	1	0,02
Pol x Bezuspešni pokušaji prestanka konzumiranja alkohola	0,14	4,42	1	0,04
Pol x Kritikovanje od strane drugih osoba	0,15	4,84	1	0,02

Mesto prebivališta nije se pokazalo kao značajan faktor učestalosti upotrebe alkohola ($H = 4,24$; $df=2$; $p = 0,12$). Studenti koji dolaze iz seoskih područja (Mdn = 5,00; IQR = 2,00), iz prigradskih naselja (Mdn = 5,50; IQR = 1,00) i iz grada (Mdn = 5,00; IQR = 2,00) u podjednako meri su konzumirali alkohol u prethodnih godinu dana. Međutim, postoji statistički značajna razlika u promeni unosa alkohola u odnosu na prethodnu godinu u zavisnosti od mesta prebivališta studenata ($rC = 0,22$; $\chi^2 = 10,42$; $df = 2$; $p < 0,05$). Studenti koji dolaze iz seoskih područja ($M = 3,15$; $SD = 0,66$) učestalije izveštavaju o povećanoj upotrebi alkohola u odnosu na studente gradskih ($M = 2,76$; $SD = 0,75$) i prigradskih naselja ($M = 2,95$; $SD = 0,81$). Između studenata sa prebivalištem u gradskim, prigradskim i seoskim naseljima nema značajnih razlika u stavovima prema efektima upotrebe alkohola ($H = 0,99$; $df=2$; $p = 0,61$) ni u učestalosti negativnih posledica ($H = 0,92$; $df=2$; $p = 0,63$).

Nema značajnih razlika u učestalost konzumiranja alkohola ($H = 0,83$; $df = 2$; $p = 0,65$) između studenata koji žive u domu većeg (Mdn = 5,00; IQR = 2,00), srednjeg (Mdn = 5,00; IQR = 2,00) i manjeg kapaciteta (Mdn = 5,00; IQR = 3,00). Značajne razlike ne postoje u pogledu promene unosa alkohola ($rC = 0,10$; $\chi^2 = 2,14$; $df = 4$; $p = 0,71$), stavova o pozitivnim efektima ($H = 0,69$; $df=2$; $p = 0,71$) ni negativnim posledicama ($H = 2,00$; $df = 2$; $p = 0,37$).

Postoje statistički značajne razlike u učestalosti upotrebe alkohola u zavisnosti od fakulteta koji studenti pohađaju ($H = 12,20$; $df = 3$; $p < 0,01$). Studenti tehničko-tehnoloških fakulteta učestalije konzumiraju alkohol (Mdn = 6,00; IQR = 1,00) nego studenti prirodno-matematičkog (Mdn = 5,00; IQR = 3,00), medicinskog (Mdn =

4,00; IQR = 4,00) i društvenog-humanističkog usmerenja (Mdn = 5,00; IQR = 3,00). Između studenata navedenih usmerenja nema značajnih razlika u promeni upotrebe alkohola u odnosu na prethodnu godinu ($rC = 0,12$; $\chi^2 = 3,10$; $df = 6$; $p = 0,80$) niti u stavovima prema pozitivnim efektima upotrebe alkohola ($H = 3,07$; $df=3$; $p = 0,38$). Ustanovljene su statistički značajne razlike u učestalosti negativnih posledica upotrebe alkohola u zavisnosti od fakulteta koji studenti pohađaju ($H = 13,91$; $df=3$; $p = 0,01$). Studenti tehničko-tehnoloških fakulteta iskusili su više negativnih posledica (Mdn = 4,50; IQR = 5,75) nego studenti prirodno-matematičkog (Mdn = 2,00; IQR = 2,00), medicinskog (Mdn = 3,00; IQR = 2,00) i društvenog-humanističkog usmerenja (Mdn = 3,00; IQR = 4,00).

U Tabeli 3 prikazani su rezultati o povezanosti učestalosti i karakteristika upotrebe alkohola sa godinom studiranja i prosečnom ocenom. Godina studija nije značajno povezana sa učestalošću upotrebe alkohola u prethodnih godinu dana, ali postoje statistički značajne negativne veze između godine studija i promene upotrebe alkohola u odnosu na prethodnu godinu, stavova prema pozitivnim efektima i negativnih posledica upotrebe alkohola. Prosečna ocena tokom studija nije značajno povezana sa varijablama koje opisuju upotrebu alkohola.

Tabela 3. Korelacije godine studija i prosečne ocene sa učestalošću, efektima, posledicama i promenom unosa alkohola (matrica Spirmanove interkorelacije)

	1	2	3	4	5
1. Učestalost					
2. Posledice	0,51***				
3. Stavovi o efektima	0,34***	0,47***			
4. Promena unosa	0,43***	0,23**	0,12		
5. Godina studija	-0,10	-0,22**	-0,17*	-0,15*	
6. Prosečna ocena	-0,09	-0,11	-0,02	0,09	0,17*

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

4. DISKUSIJA

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je 96% studenata koji žive u studentskom domu probalo neko alkoholno piće tokom života, što je u skladu sa nalazima drugih istraživanja koja su rađena u Srbiji (Bokan et al., 2012; Đurić i sar., 2017; Ilić, Janković, Paunić, 2000; Miljanović i sar., 2015; Marić, Šumonja, 2013; Paunić, 2010) i u Hrvatskoj (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Kuzman i sar., 2011).

Prema rezultatima ovog istraživanja, petina studenata u studentskim domovima konzumira alkohol četiri ili više puta nedeljno. U drugim istraživanjima zabeležena je značajno manja proporcija studenata koji učestalo upotrebljavaju alkohol: 1,8% mladih i 5,5% starijih studenata konzumira alkohol tri ili više puta nedeljno (Bokan et al., 2012); 2,39 studenata prve i 6,67% studenata četvrte godine pije svaki dan (Detanac i sar., 2014); 5,4% studenata pije više puta nedeljno, a 8% svakodneвно (Jašić, Hodžić, Selmanović, 2012); 13,1% studenata redovno konzumira alkohol (Lolić i sar., 2012); u zavisnosti od vrste alkoholnog pića, od 3,4% do 9,1% studenata vrlo često konzumira alkohol (Miljanović i sar., 2015); 0,43% studenata često pije

(Simić i sar., 2008); 1,6% studenata svakodnevno pije (Pekmezovic et al., 2011). Predočene razlike u rezultatima ovog i drugih istraživanja sugeriraju da je prevalencija učestalog pijenja znatno veća kod studenata koji žive u studentskom domu u odnosu na ukupnu populaciju studenata.

Dobijeni rezultati pokazuju da je preko 40% studenata iz studentskih domova popilo pet ili više pića u jednoj prilici tokom prethodne dve nedelje. Mada i drugi autori izveštavaju o učestalosti opijanja studenata, komparaciju nalaza otežava drugačiji vremenski period merenja: tokom života 30% studenata prve godine i 40% studenata četvrte godine studija bilo je u stanju akutnog pijanstva (Detanac i sar., 2014); u poslednjih 30 dana opilo se 20% studenata i 10% studentkinja (Kuzman i sar., 2011); u prethodnom mesecu umereno opijanje zabeleženo je kod 35%, a teško opijanje kod 8,5% studenata (Miljanović i sar., 2015); 61,6% studenata bilo je pod snažnim uticajem alkohola barem jednom u životu (Marić, Šumonja, 2013); dve trećine studenata se opijalo jednom ili više puta (Paunić, 2010); 32% studenata se opije jednom ili više puta nedeljno ili mesečno (Šestan, 2007).

U ovom istraživanju otkriveno je da studenti koji žive u studentskom domu obično konzumiraju alkohol na žurkama i u kafićima ili klubovima. Ovi rezultati imaju potvrdu u nalazima drugih autora da studenti uglavnom piju u društvu vršnjaka (Miljanović i sar., 2015; Šestan, 2007), odnosno da je konzumiranje alkohola socijalno prihvatljivo u društvu njihovih prijatelja i kolega (Milošević i sar., 2014).

Dve trećine studenta koji su učestvovali u ovom istraživanju pripisuje pozitivne efekte upotrebi alkohola u pogledu zabave i uspostavljanja kontakata, a preko polovine u pogledu seksualne aktivnosti i savladavanja stresa. Do sličnih rezultata došli su Miljanović i saradnici (2015): 48,4% studenata smatra da "alkohol čini društvenijim", 48,7% da je "seks bolji uz alkohol", a 33,2% da se "moraš napiti da se oslobodiš nakupljenog stresa tokom nedelje". Međutim, Šestan (2007) nalazi da manje studenata pozitivno ocenjuje efekte alkohola: 40% studenata smatra da "alkohol čini društvenijim", 14% da je "seks bolji uz alkohol", a samo 9% da se "moraš napiti da se oslobodiš nakupljenog stresa tokom nedelje".

Tokom prethodne godine, većina studenata iz studentskih domova doživela je negativne posledice upotrebe alkohola, najčešće u vidu mamurluka i mučnine, propuštenih predavanja, kajanja i problema u socijalnim odnosima. Dobijeni rezultati o učestalosti mučnine saglasni su sa nalazima do kojih su došli Marić i Šumonja (2013), a rezultati o učestalosti griže savesti, fizičkog povređivanja i neželjenog seksualnog odnosa su u skladu sa nalazima Kuzmana i saradnika (2011).

U ovom istraživanju otkrivene su značajne polne razlike u smislu učestalije upotrebe alkohola, pozitivnijih stavova prema efektima alkohola i učestalijih negativnih posledica kod studenata u odnosu na studentkinje. I drugi autori nalaze da je učestalost upotrebe alkohola veća kod studenata nego kod studentkinja (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Bokan et al., 2012; Đurić i sar., 2017; Kuzman i sar., 2011; Lolić i sar., 2012; Milošević i sar., 2014). Kuzman i saradnici (2011) takođe izveštavaju o većoj učestalosti negativnih posledica pijenja kod studenata u odnosu na studentkinje.

Studenti sa mestom prebivališta u gradskim, prigradskim i seoskim naseljima na sličan način konzumiraju alkohol, percipiraju efekte upotrebe alkohola i doživljavaju negativne posledice pijenja. S druge strane, mesto prebivališta pokazalo se kao značajno kada je u pitanju promena upotrebe alkohola u odnosu na prethodnu godinu. Naime, studenti iz seoskih područja značajno učestalije izveštavaju o povećanju upotrebe alkohola nego studenti iz prigradskih i gradskih područja. Ovaj nalaz može ukazivati na to da tranzicija iz ruralnih u urbanu sredinu doprinosi razvoju rizičnih ponašanja.

Među studentima koji su učestvovali u ovom istraživanju postoje značajne razlike u učestalosti upotrebe alkohola i negativnih posledica u zavisnosti od fakulteta koji pohađaju. Rezultati drugih istraživanja takođe pokazuju da je vrsta fakulteta relevantan faktor za učestalost konzumiranja alkohola (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Milošević i sar., 2014; Porter, Pryor, 2007). Razlike u upotrebi alkohola između studenata pojedinih usmerenja objašnjavaju se drugačijom polnom strukturom studenata, jer se veća učestalost beleži na fakultetima koje pretežno studiraju muškarci (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014) ili boljom informisanošću studenata pojedinih fakulteta o posledicama upotrebe alkohola (Milošević i sar., 2014).

Prema rezultatima ovog istraživanja, nema značajnih razlika u učestalosti upotrebe alkohola u zavisnosti od godine studija. Autori nekoliko sličnih studija takođe nisu konstatovali značajne razlike u upotrebi alkohola u zavisnosti od godine studija (Detanac i sar., 2014; Lolić i sar., 2012; Šestan, 2007). Međutim, otkrivene su značajne korelacije koje ukazuju na to da studenti nižih godina studija više piju nego prethodne godine, imaju pozitivnije stavove prema efektima alkohola i učestalije doživljavaju negativne posledice zbog pijenja. To je u skladu sa ranijim istraživanjima koja su pokazala da su studenti prve godine studija najranjiviji, prvenstveno zbog socijalnog pritiska i želje za uspehom (NIAAA, 2014). Istraživanja rađena na uzorcima studenata prve godine studija potvrdila su da je uklapanje u novo društvo jedan od najčešćih razloga upotrebe alkohola (Iconis, 2014).

U ovom istraživanju nisu otkrivene značajne korelacije između prosečne ocene i učestalosti, stavova prema efektima i negativnih posledica upotrebe alkohola. Ovaj rezultat ima potvrdu u nalazima drugih autora da upotreba alkohola nije značajan prediktor akademskih postignuća studenata (Arambašić, Miškulin, Matić, 2014; Powell, Williams, Wechsler, 2004).

ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja pružaju značajan uvid u učestalost i karakteristike upotrebe alkohola kod studenata koji žive u studentskom domu. Dobijeni nalazi o prevalenciji upotrebe alkohola i opijanja, pozitivnim stavovima prema efektima alkohola i brojnim negativnim posledicama koje su studenti iskusili sugerišu da je konzumiranje alkohola u populaciji studenata ozbiljan problem i da studenti iz studentskih domova predstavljaju posebno ugroženu grupu. Koliko su posledice upotrebe alkohola u ovoj populaciji ozbiljne najbolje reprezentuje podatak da je 2,7%

studenata razmišljalo, a 1,8% pokušalo samoubistvo. Prikazani rezultati mogu imati važne implikacije za prevenciju upotrebe alkohola kod studenata, naročito onih koji se nalaze u visokom riziku za ekscesivnu upotrebu alkohola, koja kasnije može da preraste u zloupotrebu i zavisnost. S toga je preporučljivo da se preventivno delovanje najpre usmeri na one studente koji upisuju prvu godinu studija i dolaze iz manjih društvenih sredina, a koji nastoje da se što pre prilagode novom načinu života u velikim gradovima. Takođe je neizbežan zaključak da bi slična istraživanja, na većim uzorcima, doprinela boljem sagledavanju problema upotrebe alkohola kod studenata koji žive u studentskim domovima.

LITERATURA

- (1) Arambašić, V., Miškulin, M. i Matić, M. (2014). Učestalost konzumacije alkohola među studentima Sveučilišta u Osijeku, te njezina moguća povezanost sa stradavanjem studenata u prometnim nesrećama. *Medica Jadertina*, 44(3-4), str. 131-137.
- (2) Bokan, D., Bokan, D., Rakić, D. & Budakov, N. (2012). Consumption of alcohol among students od University of Novi Sad. *South Eastern Europe Health Scrineces Journal*, 2(1), str. 38-44.
- (3) Chavez, K. P. A., O'Brien, B. & Pillon, S. C. (2005). Drugs use and risk behavior in university community. *Revista Latino-Americana de Emfermagem*, 13(2), str. 1194-1200.
- (4) Chen, C. M., Dufour M. C. & Yi, H. (2004/2005). Alcohol consumption among young adults ages 18–24 in the United States: Results from the 2001–2002 NESARC Survey. *Alcohol Research & Health*, 28(4), str. 269-280.
- (5) Detanac, Dž., Detanac, B., Čeranić, M., Đokić, P. i Milić, V. (2014). Konzumiranje alkohola, pušenje i fizička aktivnost među studentima Državnog univerziteta u Novom Pazaru. *Praxis Medica*, 43(3), str. 41-47.
- (6) DeJong, W., Anderson, J., Colthurst, T., Davidson, L., Langford, L. M. Mackey-Smith, V. L., Ryan, B. & Stubbs, H. (2007). *Experiences in effective prevention: The U.S Department of Education's alcohol and other drug prevention models on college campuses grants*. Washington: US Department of Education.
- (7) Dragišić-Labaš, S. (2012). Upotreba alkohola u populaciji adolescenata i mladih odraslih. *Sociološki pregled*, 46(1), str. 35-56.
- (8) Đurić, S., Mirković, M., Ilić, D. i Milošević, J. (2017). Rasprostranjenost upotrebe psihoaktivnih supstanci i njena povezanost sa socioekonomskim karakteristikama studenata. *Praxis medica*, 46(1-2), str. 57-62.
- (9) Fromme, K. & Kruse, M. (2003). Use and abuse by adolescents and young adults. U: B. A. Johnson, P. Ruiz, & M. Galanter (ur.), *Handbook of Clinical Alcoholism Treatment*, Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins, str. 26-38.
- (10) Iconis, R. (2014). Understanding alcohol abuse among college students: Contributing factors and strategies for intervention. *Contemporary Issues in Education research*, 7(3), str. 243-248.
- (11) Ilić, D., Janković, Z., i Paunić, M.M. (2000). Zdravstveno ponašanje studentske omladine. U: J. Mirković (ur.), *Zdravstveno ponašanje studentske i srednjoškolske omladine*. Beograd: Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata, str. 34-39.
- (12) Jašić, O., Hodžić, Dž. i Selmanović, S. (2012). Utjecaj religijskog statusa i kvalitete života na konzumaciju alkohola među studentskom populacijom Sveučilišta u Tuzli. *Jahr – Evropski časopis za bioetiku*, 3(1), str. 123-137.

- (13) Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G. & Schulenberg, J. E. (2007). *Monitoring the Future National Survey Results on Drug Use, 1975–2006: Volume 1, Secondary School Students*. (NIH Publication No. 07-6205). Bethesda: National Institute on Drug Abuse.
- (14) Kuzman, M., Pejnović Franelić, I., Pavić Šimetin, I., Mayer, D., Rojnić Palavra, I. i Pejak, M. (2011). *Navike i ponašanja u vezi sa zdravljem studenata prve godine studija sveučilišta u Zagrebu i Rijeci*. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
- (15) Larimer, M., Kilmer, J. & Lee, C. (2005). College student drug prevention: A review of individually-oriented prevention strategies. *Journal of Drug Issues*, 35(2), str. 431-456.
- (16) Lolić, V., Nešić, M., Fratrić, F. i Srdić, V. (2012). Životne navike i sportsko-rekreativne aktivnosti studenata univerziteta "Apeiron" Banja Luka. *Sportske nauke i zdravlje*, 2(1), str. 50-59.
- (17) Marić, M. i Šumonja, S. (2013). Psihosocijalni aspekt, čestotnost i međupovezanost rizičnih zdravstvenih ponašanja studenata. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15(4), str. 69-92.
- (18) Miljanović, G., Stanić, G., Stanojković, G., Terzić, N. i Janošević, M. (2015). Konzumiranje alkohola kao štetne navike u populaciji mladih. *Sestrinska reč*, 19(72), str. 12-15.
- (19) Milošević, J., Mirković, M., Đurić, S., Milošević, N. i Ilić, D. (2014). Učestalost korišćenja i stavovi o konzumiranju alkohola u studentskoj populaciji. *Praxis Medica*, 43(2), str. 31-36.
- (20) Mohammadpoorasl, A., Ghahramanloo, A. A., Allahverdipour, H. & Augner, C. (2014). Substance abuse in relation to religiosity and familial support in Iranian college students. *Asian Journal of Psychiatry*, 9, str. 41-44.
- (21) National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism (NIAAA). (2014). *College Drinking*. Washington: U.S. Department of Health and Human Services. <https://pubs.niaaa.nih.gov/publications/CollegeFactSheet/Collegefactsheet.pdf>, stranici pristupljeno 20.12.2018.
- (22) Novak, K. B. & Crawford, L. A. (2010). Beliefs about alcohol and the college experience as moderators of the effects of perceived drinking norms on student alcohol use. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 54(3), str. 69-86.
- (23) O'Hare, T. M. (1990). Drinking in college: Consumption patterns, problems, sex differences and legal drinking age. *Journal of Studies on Alcohol*, 51(6), str. 536-541.
- (24) Paunić, M. (2000). Pušenje, alkoholizam i druge narkomanije i nasilničko ponašanje među studentima Beogradskog Univerziteta. U: J. Mirković (ur.), *Zdravstveno ponašanje studentske i srednjoškolske omladine*. Beograd: Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata, str. 45-52.
- (25) Palmer, C. J. (1996). Violence and other forms of victimization in residence halls: perspectives of resident assistant. *Journal of College Student Development*, 37(3), str 268-278.
- (26) Pekmezovic, T., Popovic, A., Tepavcevic, D. K., Gazibara, T. & Paunic, M. (2011). Factors associated with health-related quality of life among Belgrade University students. *Quality of Life Research*, 20(3), str. 391-7.
- (27) Porter, S. R. & Pryor, J. (2007). The effects of heavy episodic alcohol use on student engagement, academic performance and time use. *Journal of College Student Development*, 48(4), str. 485 - 467.
- (28) Presley, C. A., Meilman, W. P. & Leichliter, S. J. (2002). College factors that influence drinking. *Journal of Studies on Alcohol*, 14, str. 82-90.
- (29) Powell, M. L., Williams, J. & Wechsler, H. (2004). Study habits and the level of alcohol use among college students. *Education Economics*, 12 (2), str. 135-149.

- (30) Pullen, L. M. (1994). The relationships among alcohol in college students and selected psychological demographic variables. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 40(11), str. 36-50.
- (31) Ross, V. & Dejong, W. (2008). *Alcohol and other drug abuse among first-year college students*. Newton: Higher Education Center for Alcohol and Other Drug Abuse and Violence Prevention.
- (32) Simić, S., Božić-Krstić, V., Pavlica, T. i Rakić, R. (2008). Učestalost nekih navika kod mladih i zanimanje njihovih roditelja. *Glasnik Antropološkog društva Srbije*, 43, str. 122-126.
- (33) Šestan, J. (2007). Stavovi i navike pijenja alkohola među studentima Sveučilišta u Zadru. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, 10 (3).
<http://hcjz.hr/index.php/hcjz/article/view/2065/2038>, stranici prisupljeno 20.1.2017.
- (34) The Core Institut (2016). *Core Alcohol and Drug Survey – Community College Form*. http://core.siu.edu/_common/documents/communitycollegelongform.pdf, stranici prisupljeno 18.5.2016.
- (35) Walters, T. S., Bennett, E. M. & Noto, V. J. (2000). Drinking on campus: What do we know about reducing alcohol use among college students? *Journal of Substance Abuse Treatment*, 19(3), str. 223-228.
- (36) Wicki, M., Kuntsche, E., & Gmel, G. (2010). Drinking at European universities? A review of student's alcohol use. *Addictive Behavior*, 35, str. 913–24.

ALCOHOL USE AMONG YOUTH IN STUDENT DORMITORIES

The aim of this paper is to examine the prevalence and characteristics of alcohol use among students in student dormitories. The sample contains 223 students of University of Belgrade, aged 19–30, who lived in student dormitories during the research. The questionnaire of the Core Institute was used for this research. The results of this study show that one-fifth of students in student dormitories consumes alcohol four or more times a week, while in the past two weeks 40% of students have consumed five or more drinks in one occasion. Most students have positive attitudes toward alcohol use, despite the fact they have experienced negative consequences of drinking. The final analysis showed that the use of alcohol among students in student dormitories is associated with some study characteristics and socio-demographic characteristics of the student.

KEYWORDS: *students / student dormitory / alcohol / frequency / consequences*